

*Марина Павленко,
доцент кафедри української літератури та українознавства
Уманського державного педагогічного університету
імені Павла Тичини*

ПРОДОВЖЕННЯ ДЕРЖАВОТВОРЧИХ ІДЕЙ «ВЕЛИКОГО ЛЬОХУ» ТАРАСА ШЕВЧЕНКА У «ЗОЛОТОМУ ГОМОНІ» ПАВЛА ТИЧИНИ

Те, що «Великий льох» (1845) і «Золотий гомін» (1917) тісно взаємопов'язані, ми довели раніше¹. Наразі ж спробуємо показати, як світоглядні та ідеологічні шукання Тараса Шевченка, відбиті у згаданій містерії, майже через століття знайшли своє безпосереднє втілення і розвиток у поемі Павла Тичини.

Лейтмотив містерії, а саме — роздуми над причинами нашої національної трагедії, — Тичина, осмисливши на новому історичному витку, підносить до осанни відродженню державності України і пов'язані з цим надії на майбутнє.. Дещо ідеологемну церкву-домовину «Великого льоху» як вмістилища історичної пам'яті Тичина трансформує в символ історичної значущості сучасного йому дійства 1917 року, підкреслюючи, що здійснилась одвічна мрія героїв-пращурів («Предки встали з могил»).

Крізь обидва твори «протікає» знакова для України ріка — **Дніпро** та фігурують ключові для України **географічні назви**. В обох творах **наступний етап дійства відбувається вночі**. Тільки у Шевченка ніч — відьомська, моторошна, сповнена загрозливими звуками («Крав! Крав! Крав!») і видивами (появою трьох **чорних ворон**), а в Тичини — святкова, великодня, освячена появою Андрія Первозванного, ба навіть самого Бога-творця («...Бог проходить...»). Щоправда, образ вина й всенародної ейфорії-засліплення в наступних рядках натякають, що люди знову «проспали» важливі історичні моменти і чорні сили їх явно випередили.

У Шевченковій містерії ворони — уособлення моральних покручів, сил, що чинять зло, діють на шкоду інтересів своїх же українського,

¹ Павленко Марина. «Золотий гомін» Павла Тичини як ремінісценція «Великого льоху» Тараса Шевченка // «Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах». — 2011. — ч.5. — С.6-19.

російського, польського народів (останні — ще й «паралельні» поневолювачі першого). В «Золотому гомоні» **чорний птах** з'являється пізніше і — несподіваніше. Бачимо, що це і чорний ворон — одвічний символ нещастя й смерті, а ще — імперський двоголовий орел («Чи це не ти розп'яття душі людської / Століття довбав?»), який, відроджуючись тепер у подібі радянської п'ятикутної зірки, за аналогією з орлом із Шевченкового «Кавказу», «довбе ребра» молодій нації.

Появі чорного птаха в Тичини передували **каліки**. Якщо Шевченкові «три лірники» — це *духовно скалічені* носії пісні, тобто українська мистецька еліта, яка деградувала у гонитві за вигодою, — то в Тичини це більш узагальнена руйнівна сила (скільки таких «калік» уже в часи Незалежності окупує найвищі трибуни, п'явками присмокчеться до молодого тіла ще не зміцнілої держави!), інтуїтивно розкрита з винятковою глибиною.

Кульмінацією ночі, описаної у «Великому льосі», стає очікування народження двох **братів-близнят**. Юрій Барабаш трактує їх не інакше, як показ трагічного розщеплення національного організму². А думку дослідника про те, що цей розбрат у поемі ще не увиразнився, не набув чітких ознак і конкретних форм, адже близнята щойно народились, — ми б продовжили так: він увиразниться вже... у «Золотому гомоні».

Так, «проімперський» брат із Тичининих **братів** вже не пам'ятає «світання волі», він глухий до переконань і умовлянь. Тож «Чорний птах», який кричить над братами — це вже символ одвічно *роз'єднаної* української влади, яка спричинила невідворотні історичні катаклізми. Зрештою, як посвідчують події останніх років, чи не це саме сталося і з найновішим «Золотим гомоном» України — Помаранчевою революцією?

Але головне, що єднає обидва твори, — це **оптимістичний фінал**: попри всі описані трагедії, попри весь драматизм української історії, виписані і в поемі Тичини, і в містерії Шевченка.

---

² Барабаш Юрій. Поема-містерія Тараса Шевченка «Великий льох» // Дивослово. — 2001. — ч.5. — С.3-6.

У Шевченковій містерії, крім того, що, як уже сказано, ворожі сили таки не добрались до найглибших, найсокровенніших коренів нації («Великого ж того льоху / Ще й не дошукались»), неабиякий оптимізм прочитуємо і в післяслові, яким вважається вірш «Стоїть в селі Суботові...»: «І помоляться на волі / Невольничі діти!..»

Обнадійливо завершується і Тичинина поема. Немовби й не було нічого трагічного, трьома силами-провісниками передрікається воскресіння України: «Гори каміння, що на груди мої навалили, / Я так легенько скинув — / Мов пух...».

Якщо у «Великому льосі» вороги розкопують, руйнують могили й льох як пам'ять, то в «Золотому гомоні» вороги, навпаки, «навалили каміння» та «поставили кам'яного хреста». Але в народі вистачає молодості й сили, щоб *воскреснути* всупереч усьому, і Тичина пророчо побачив це з відстані років і століть.

Як і «Великий льох», «Золотий гомін» — це попередження тим українцям, котрі корінь всіх свої бід бачать в чужинській навалі. Жоден ворог не може здолати народу, котрий не втратив інстинкту самозбереження, котрий не допускає самоприниження й осквернення предківських могил.

І там, і там ідея полягає у безсмерті українського духу, у відродженні Української державності, української нації, духовності. Але воно можливе тільки при патріотичному сумлінні українців, які повинні пробудитися від колоніально-націоналістичного сну й тотального поневолення. І тільки тоді буде вічною і невмирущою Україна: головний образ обох творів і взагалі Шевченкової та Тичининої творчості.

Марина Павленко. Продолжение государствообразующих идей «Великого льоха» в «Золотом гомоне» Павла Тичины.

Maryna Pavlenko. The continuation of the state-forming ideas of «Великого льоху» is in «Золотий гомін» of Pavlo Tychna.